

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

KUR'AN MEÂLLERİ SEMPOZYUMU

-eleştiriler ve öneriler-
(II)

24-26 Nisan 2003

İZMİR

Türkiye İslamî Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphane	
Dem. No:	179041
Tas. No:	297.211 KUR.M

Diyanet İşleri Başkanlığı

&

Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ANKARA—2007

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları / 672
İlmi Eserler / 112

Tertip Heyeti:

Prof. Dr. Ömer DURLU
Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR
Yard. Doç. Dr. Mustafa ÖZEL
Araş. Gör. Dr. Muammer ERBAŞ
Araş. Gör. Ziya ŞEN

Redaksiyon

Dr. Ömer MENEKŞE

Tashih

Dr. Kıyasettin KOÇOĞLU
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ
A. Osman PARLAK
H. Duran NAMLI

Dizgi & Grafik

Recep KAYA
Hüseyin DİL
İlker ÇALIŞKAN

Baskı

GURUP Matbaacılık
Tlf.: (0312) 384 73 44

2007-06-Y-0003-672
ISBN: 978-975-19-4116-9

© Diyanet İşleri Başkanlığı

Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Derleme ve Yayın Şubesi Müdürlüğü
Tel: (0312) 295 72 93 - 94 / Fax: (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

PROF. DR. SUAT YILDIRIM'IN
"KUR'AN-I HAKİM VE AÇIKLAMALI MEÂLİ"

Prof. Dr. Lütfullah CEBECİ*

Meâlini değerlendireceğim Suat Bey, çok değer verdiğim ve saygı duyduğum ve de müteşekkir olduğum hocamdır.

Hocamız, 1941 yılında Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde dünyaya geldi. 1964'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Bir müddet Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde müftülük ve müfettişlik yaptı. 1968'de Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne Arap Dili ve Edebiyatı asistanlığına başladı. Bir yıl kadar Bağdat'ta incelemede bulundu. 1973'te "Peygamberimizin Kur'an'ı Tefsiri" konulu doktora tezini tamamladı. 1977'de Tefsir doçenti unvanını alarak 1974-75 öğretim döneminde Paris Sorbonne Üniversitesi'nde incelemeler yaptı. 1987-88 yıllarında S. Arabistan'da Medine İslâm Tebliği Fakültesi'nde tefsir dersleri okuttu. Daha sonra Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Başkanlığı görevini ifa etti. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı yaptı. Bir kaç yıl da Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi'nde görev yaptı. Hocamızın, "Peygamberimizin Kur'an'ı Tefsiri", "Kur'an'da Ulûhiyyet", Kur'an İlimlerine Giriş "Kur'an-ı Kerim ve Fennî Keşifler", "Fatıha ve En'am Sûrelerinin Tefsiri", "Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık" gibi eserleri ve çeşitli tercümeleri var.

"Kur'an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli", Kur'an ve tefsir sahasında çalışmalarla geçmiş bu uzun ömrün bir hasılası sayılmalıdır. Altmış aşan ömrünün büyük kısmını İslâmî bilimlere ve özellikle Kur'an tefsirine harcamış olan hocamız, sahasında haklı olarak otorite kabul edilen ve saygı duyulan bir kişidir. Beş yıl önce okuyucu ile tanışan bu meâl hakkında şimdiye kadar fazla bir şey söylenmemiş. Hocamız, ikinci baskının sunuşunda:

"Meâlimiz 1998 yılında Zaman gazetesi tarafından yayınlanıp okuyuculara hediye olarak dağıtılmıştı. Geçen süre içinde takdirlerini ifade eden çok sayıda okuyucu arasında, on beş kadar ihtisas ehlinin bulunması şükürümüze vesile olmuştur. Muttali olduğum sadece bir tek tenkit oldu ki o da esasa yönelik olmayıp, eserimiz vesilesiyle, yazarın genel olarak meâl çalışmalarına yönelttiği eleştirilerini ihtiva ediyordu."

diyerek, isim vermeden tek tenkit sahibi Düccane Cündioğlu'nun 5-16 Ocak 1999

tarihleri arasında Yeni Şafak Gazetesi'nde "Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meâli" başlığı ile yazdığı sekiz yazıya işaret etmektedir. Bendeniz bu tebliği hazırlamaya başladığımda, hem gazeteden hem yazarından rica etmeme rağmen bu yazılara ulaşamadım. Fakat, ikinci baskı üzerine hocamız ile sayın Cündioğlu arasında Aralık-2002'de Yeni Şafak gazetesinde yer alan polemîği, yine yazarın sütunundan takip ettik.

Her şeyden önce sayın Cündioğlu'nun bu sonraki yazılarındaki üslûbunu kınıyorum. Çünkü, bazı noktalarda tenkitlerine katılmamla beraber, meselâ bütün ilahiyatçıları küçümseyen bir üslûpla şöyle diyor:

"Neredeyse önüne gelen her hocanın, her ilahiyatçının, her ilahiyatının bir meâl ko-tarmaya cüret ettiği böylesi keşmekeşte eleştiri, üstelik yöntemli eleştiri lüzumludur, hatta ehline vaciptir. Bu arada mütercim taifesine düşen de eleştirileri lütuf ve nimet bilmek, tebrik kartvizitlerinin miktarıyla öğünmek, ya da meâl nüshalarına anket kağıdı ilâştirmek yerine oturup derslerine çalışmak sûretiyle vâki hatalarını düzeltmektir. Aksi takdirde, mütercim taifesinden el uzattıkları bu meselede ısrarla ciddiyet ve hassasiyet talep etmemizden daha tabii bir durum olamaz." ve "Aslen eleştiri ilahiyat camiasının içinden çıkmalı... Lakin yetersizlik ve hiyerarşi buna mani oluyor..." (Yeni Şafak, 22 Aralık 2002)

Bilmiyorum farkında mı, ama "meâl kotaran meâlciler taifesi" arasında kendileri de var. Hem de tefsir için yazılmış bir meâli, tefsirinden soyutlama cinayeti işleyerek.. Evet ortada bir keşmekeş var; usulüne uygun eleştiri gerekli; fakat eleştirinin de bir edebi var. Çünkü o, hocamızın meâlinin ön sözündeki:

"ilahiyat Fakültelerinde 150 kadar meslektaşınıza birer nüsha hediye takdim edip çoğundan, teşvik edici yazılar aldım." ve "Meâlimiz 1998 yılında Zaman gazetesi tarafından yayınlanıp okuyuculara hediye olarak dağıtılmıştı. Geçen süre içinde takdirlerini ifade eden çok sayıda okuyucu arasında, on beş kadar ihtisas ehlinin bulunması şükür-müze vesile olmuştur Muttali olduğum sadece bir tek tenkit oldu ki o da esasa yönelik olmayıp, eserimiz vesilesiyle, yazarın genel olarak meâl çalışmalarına yönelttiği eleştirilerini ihtiva ediyordu. Kolay anlaşılın, munis ifadeler kullanmamızı, avama yönelik bir meâl olarak değerlendiren bu eleştiriye nazar-ı itibara almaya değer bulmadım. İlmi olmak için, karmaşık olmayı şart gören bu anlayışa katılmadığımı ifade etmekten çekinmiyorum: 'Meâl geniş kitle için hazırlandığına göre, doğru bilgileri kolay anlaşılacak tarzda vermek tercih edilmelidir.'"

deyişine karşı, "... eleştirilerimi mütercimi incitmemeye özen göstermek sûretiyle yazmış, irfanına tevken esasa müteallik misallerin ve dahi vurguların yeterli olabileceğini düşünmüştüm. Yanılmışım. Temel eleştirim 'yöntemsiz' oluşları noktasındadır. Nitekim Yıldırım'ın çevirisi de bunlardan biriydi.... Verdiğim misaller hep bu zaafı tebel-lür ettirmeye matuf iken işaret ettiğim hususları hiç ama hiç anlamamışlar, üstelik nezaket ve hassasiyetime bu şekilde mukabele etmekten çekinmemişlerdir." (21 Aralık 2002 "Açıklamalı Meâl" hakkında zaruri açıklama (I) Y. Şafak) "Ne kadar hoş! Alkış her zaman nefse hoş gelir ve benim buna hiçbir itirazım yok.. Boşuna "Mürüvvete enda-

ze olmaz" dememişler. (Umarım, Dekanınız Zekeriya Beyaz beyefendinin de tebrik ve teşviklerine mazhar olmuşsunuzdur.) ... Ben size asla ithamda bulunmadım, sadece çevirinizi eleştirdim. Ne yapalım ki siz bu eleştiri nimetinden istifade etmeyi beceremediniz. Bu bakımından maalesef daha ayrıntılı bir eleştiri lütfunu hak etmiyorsunuz. (Bundan böyle meslektaşlarınızın teşvikleriyle yetinmeyi sürdürmelisiniz.)" (29 Aralık 2002 Pazar)" diyor. Her ne kadar hocamızın isim vermeden ifade ettiği karşı eleştiri de biraz ağır olmuş ise de, bu üslûbu hiç hoş bulmadığımı ifade etmeliyim.

Hocam, meâlinin ilk baskısını hediye ettiği gibi, ikincisini de, incelik gösterip "**Lütfullah Cebeci Bey kardeşimizin müdakkik nazarlarına..**" notuyla lütfetmişler ve de, ilave bir mektupla metotlarını özetleyip mütalâalarımızı istirham etmişlerdi. Ayrıca ilk baskının ön sözünde yer alan "Eseri hazırlarken gerekli ihtimamı göstermekle beraber, yine de genel beşerî acze ilave olarak, benim acizliğimin neticesi, kasıtsız olan eksikler mutlaka vardır. Umarım ki bunlar fazla değildir. Değerli okurlarımızın gerek eleştiri, gerek takdir olarak değerlendirmelerini öğrenmek beni memnun edecektir. Aslında bu Meâl-i Şerifi çoktan hazırlamaya başlamakla beraber, tamamlanmak üzere iken Zaman Gazetesi yetkililerinden yayınlama teklifi gelince kabulde biraz tereddüt geçirdim ve üzüldüm. Üzüntümün sebebi şudur: Eser tamamlanınca ben çok mahdud sayıda yayınlayıp son bir prova kabilinden bazı okurlardan alacağım eleştirileri değerlendirdikten sonra esas yayını düşünüyordum. .. Tesellim şudur ki elimde olmaksızın, o arzum çok daha geniş bir daireye intikal etti. İnşallah önemli hata ve eksikler pek yoktur. Olmasa bile, eksiğin sonu gelmez. Nasip olursa ileriki senelerde, ikmale çalışırız. ... Nefsime memnun olmasa da insaflı tenkitler elbette değer ifade edecek ve tarafımızdan değerlendirilecektir." ifadesi, eleştiri konusunda bizleri cesaretlendirmiştir.

Burada da ifade edildiği gibi, bu meâl, gözden geçirilerek ikinci defa okuyucu önüne çıkmaktadır. Dolayısıyla değerlendirmemiz ilk şekline hiç bakmadan, ikinci baskı üzerinden olacaktır. Fakat hemen şu kanaatimi de ifade etmeliyim ki: Gazete tarafından zorlanarak, mütercimim üzerinde bir müddet daha çalışma ihtiyacı hissettiği bir meâlin aceleye getirilmesi iyi olmamış. Bu acele ikinci baskının da üzerinde yeterince çalışılmadan yayınlanmasına neden olmuştur. Çünkü hocamızın göze çarpan bazı hataları yapmış olmasını, ancak istemeyerek aceleye gelmiş olmaya bağlıyorum.

Bir meâli değerlendirirken, önce mütercimini Kur'an'a, ve tercümeye bakışını görmek ve tercümedeki metodu ve hedef kitlesi hakkında dediklerine kulak vermek gerekir. Hocamız Meâlin sunuşundaki şu ifadeleri ile bunları ortaya koymuş:

"Merhum müfessir Elmalılı M. H. Yazır'ın dediği gibi, Kur'an varlık bahçesinde açmış hakiki ve benzersiz bir gül farz edilirse, en güzel tercümesi, usta bir elle yapılmış bir resmine benzetilebilir ki bu resimde aslının ne maddesi, ne kuvveti, ne esnekliği, ne gelişmesi, hulâsa ne gülyâğı, ne kokusu hiçbir şeyi bulunmaz. Biz de işte o gülü tutup koklayamayanlara gücümüz yettiği kadar, resmi ile olsun, tanıtmaya çalışacağız. ... Meâlin, yazıldığı dili konuşan insanlar için hazırlandığı da bir gerçektir. Şu hâlde, meselâ Türkçe bir meâlin işlevi, Türkçe bilenlerin en kolay, en çabuk ve en net bir şekilde manaya

ulaşmalarını sağlamaktır. Eğer asıl metinde bir ifade tarzı, bir kelime veya bir üslup özelliği bulunuyor ve fakat onun dengi Türkçe'de yoksa ve ona tam bağlı kalma Türkçe'de tuhaf karşıla-nacaksa, müfessir onu bırakıp Türkçe anlatımı, netleştirmeyi tercih etmelidir. Meselâ: "Ben namaz kılmakla emr olundum" yerine "Namaz kılmam emredildi", "Biz onu uslu bir oğul ile müjdeledik", yahut: "Biz onun için akıllı bir oğul müjdeledik" yerine "Akıllı bir oğlunun dünyaya geleceğini kendisine müjdeledik".... Yine bu düşünce ile, meâllerimizin çoğunda rastlanan çok sayıdaki parantezlere pek yer vermedik. Asla bağlı kalacağım diye Türkçe anlatımın muğlak bırakılmasının veya Türkçe'nin imkânlarının değerlendirilmemesinin, meâllerden istifadeyi azalttığını zannediyorum." (ikinci baskının ön sözü)

Demek ki bu meâli değerlendirirken, Kur'an'ın her özelliğini yansıtmayı değil, daha çok anlamı yansıtmayı hedef alan bir meâl olarak ele almalıyız. Hocamız bu çerçevede,

1- Meâl esnasında, kaynağını açıkça belirtmemekle birlikte, Taberî, Zemahşerî, Razî, Beyzavî, Nesefî, İbn Keşîr, Ebu's-suud, Alusî, Tefsîru'l-Menar (M.Abduh ve M.Reşîd Rıza), Elmalılı, Mevdudî, Seyyid Kutub, Tabatabaî gibi müfessirler ile Ö.R.Doğrul, H.B.Çantay, M. Hamîdullah (Fransızca meâli), A.Fikri Yavuz, Süleyman Ateş, Celal Yıldırım, M. Esed ve İSAV tarafından hazırlanmış meâllerden ciddi şekilde yararlanmıştır. Meâli okuduğumuz zaman açık bir şekilde fark ettiğimiz bu durum, hocamızın, birçok meâl yazarı gibi, zahmete katlanmadan ve ihtimalleri fazla nazar-ı itibara almadan, kısıdan-keseden iş yapış; önceden yapılmış meâller üzerinde ufak tefek rötuşlar yaparak eserini ortaya koymadığını, bu eserin ciddi bir emek ve mesai ürünü olduğunu göstermektedir.

2- Meâlde küçük bir giriş var ise de bu pek kısa olmuş. Kanaatime göre bu, hedef alındığı kitleye uygun olarak yazılmış, mütercimim metodunu ve bakış açısını yansıtan, Kur'an'ın kısa tarihi, mahiyeti, vahiy, peygamberlik ve benzeri konuları içeren; Kur'an'ın düzen ve üslûbundan söz eden, özellikle son zamanlarda içten ve dıştan ona karşı ileri sürülmüş itiraz ve sorulara ikna edici cevaplar veren ve biraz da uzunca olan bir giriş olmalıydı. Çünkü hocamızın *"Kolay anlaşılın, munis ifadeler kullanmamızı, avama yönelik bir meâl olarak değerlendiren bu eleştiriyi nazar-ı itibara almaya değer bulmadım. İlmî olmak için, karmaşık olmayı şart gören bu anlayışa katılmadığımı ifade etmekten çekinmiyorum: 'Meâl geniş kitle için hazırlandığına göre, doğru bilgileri kolay anlaşılacak tarzda vermek tercih edilmelidir.'*" şeklindeki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, bu meâl ister avam sayın ister havas, geniş halk kitleleri için hazırlanmış. Türkiye'de okumuş insanların bile birçok şeyden habersiz olduğunu, yahut yanlış bilgilere sahip olduğunu düşünürseniz, çıtayı ne kadar düşürebilerseniz, mesajınızı o kadar fazla ulaştırırsınız. Dolayısıyla meâle bu açıdan yapılan eleştirilere katılmıyorum.

3- Bu meâlde, orijinal ve mesai isteyen yeniliklerden biri olarak, tefsir niyetiyle olmayıp sırf bir mukayese vesilesi olması düşüncesiyle, ilgili yerlere, KM (Kitab-ı Mukaddes) kısaltmasından sonra bölüm ve cümle numaralarını bildirmek suretiyle Tevrat ve

İncil metinleriyle olan paralelliklere değinilmiş. Bu sahaya yabancı olanlar için yanıltıcı olmakla beraber, uzmanları için yararlanılacak bir özelliktir.

4- Hocamız, her sûre başında o sûre hakkında derli toplu bilgi verip ana konuları özetlemiştir.

5- Hocamız, başka meâllerde pek bulunmayan önemli bir özellik olarak, bazı ayet meâllerinin sonlarında o ayeti açıklamaya yardım eden diğer ayetlere işaret ederek üç binden fazla ayeti referans vermek sûretiyle Kur'an'ın bir bütünlük içinde ele alınması yolunu, yani Kur'an'ın Kur'an'la tefsirini göstermeye çalışmıştır.

6- Hocamız, ayet meâllerinin peşinden gelen, yer yer yapılmış açıklamalarda, özellikle çağdaş okuyucunun bilgi edinmek istediği hususlara ağırlık vermeye çalışmıştır.

7-Ayeti açıklayan hadis-i şeriflere, mahdud çerçeve dâhilinde yer verildiği ifade edilmektedir. Yeri gelmişken meselâ Bakara sûresinin sonundaki hadislerin yerleri belirtilseydi daha iyi olurdu.

8- Hocamız, Kur'an üslûbuna yabancı olanların vehmettikleri irtibatsızlık iddiasına mahal vermemek için, siyaktan anlaşılan veya tefsir kitaplarında bildirilen bağlantıları gözetip, Türkçe'deki çeşitli bağlaçlar kullanarak, ayetler arasında irtibat sağlanmaya çalışmış, fakat bu noktada meâlde önemli bazı eksiklerin olduğunu söylemeliyim. Çünkü bu tür bağlantılar sadece bağlaçlarla değil, her dilde olabilecek haziflerden dolayı, zaman zaman da ayet aralarındaki açıklamalarla sağlanmak zorundadır. Bu meâlde bir hayli ara açıklama varsa da, bunların bir kısmı bu kabil bir irtibatı sağlamaktan uzak görünüyor.

9- Hocamız, anlamı sade ve açık bir üslûpla verip, okuyucunun manayı kolay anlamasını hedeflenmiştir. Meâlin birçok yerinde bunun başarıldığını söyleyebiliriz; fakat bir hayli yerde de bu açıdan sıkıntılar olduğunu söylemeliyim. Bununla birlikten nadiren Kur'an'ın Arapça metninde ayet ayet sonlarında müşahade edilen ahengi çeviriye yansıtmak için şiirsel bir üslûp yakalamaya çalışmıştır.

Bütün bunlardan sonra meâlde:

1-) Sıhhati açısından baktığımızda, zaman zaman tenkide açık noktalar görmekteyiz. Nitekim bunlardan bazılarına, örnekler verirken de işaret edeceğiz.

2-) Dil yani kullandığı Türkçe açısından baktığımızda şunları söyleyebiliriz:

Cündioğlu, "*Çevirinin Türkçe'si yine felaket bir hâlde... Üstelik hâlâ tercüme ve tefsir hatalarıyla malul...*" (21 Aralık 2002 Y. Şafak) dese de, genelde meâlde güzel bir Türkçe kullanılmış; bağlantılar iyi kurulmuş; cümle içindeki bütünlüğü bozmayacak şekilde aynı anda farklı ihtimaller gösterilerek, zenginlik sağlanmış. Bana göre, anlamı esas alan bir meâlde, bir-iki sayfa, hiç metne bakmaksızın, ağır ağır okunduğunda, okuyan fikrî silsileyi kurabiliyor - tabir-i caizse asfalt yolda yürür gibi- rahat gidebiliyor ise, o Türkçe açısından iyi bir meâl demektir. Bu bakımdan hocamızın meâli, birçok

yerinde başarılı; fakat, örnekler verirken de işaret edileceği gibi, ciddi kusurların olduğu bir hayli yerin bulunduğu da göz ardı edilmemeli.

Bazı meâllerde ve meâllerin bazı yerlerinde mütercimlerinin asıl metindeki söz dizimine uyma endişeleri ortaya tuhaf bir Türkçe çıkarmakta, bu ise Türkçe zevki okşamamaktadır. Meselâ: "Ey o bütün iman edenler!" örneğinde olduğu gibi. Türkçe'mizde "Ey o bütün iman edenler" şeklinde bir ifade kusurlu sayılır.

Nitekim bu konuda bir dil hocası, "Çeviri dersleri verirken saptadığım en ilginç noktalardan biri şudur: Günlük yaşamlarında düzgün bir Türkçe ile konuşabilen öğrenciler bile önlerine çevirmeleri için bir metin konduğunda, metni olduğu gibi aktarabilmek kaygısıyla günlük dillerinden uzaklaşmakta ve yapaya sapmaktadırlar. İşte, önlenmesi gereken durum budur." demektedir. Bu meâlin genelinde, hiç olmazsa anadil başka bir şekle bürünmemiştir. (Faruk Gürbüz).

Hocamızın meâlinde noktalama işaretleri, oldukça iyi kullanılmış. Fakat genelde okuyucu, yani insanımız bu açıdan da bilgisiz olduğu için, noktalamaya fazla güvenmemeli, yani özellikle mana inceliklerini mümkün olukça noktalamaya bırakmamalı.

Dil bakımından bu meâlde dikkatimi çeken hususlardan biri de, kullanılan kelimeler.. Zaman zaman risalet, nüzul, mut'a, gibi yeni nesilce zor anlaşılabilir Osmanlıca-Arapça kelimeler kullanılıyor. Meselâ sunuşta yer alan şu ifadeye bakın: "Beşerî dildeki ifadeleri istiare ederek, emaneten kullanarak ezeli olan Kelâm-ı nefsi, Kelâm-ı lafzîye, yani beşer ifadesine bürünmüştür. Onun içindir ki, Lahûtî olması, "bu dünyadan olmasına" mani değildir..." "Kur'an'ın çeşitli özelliklerini toplayan klâsik tarifi şöyledir: "Hz. Muhammed (a.s) o vahiy yolu ile indirilmiş, tevatürle nakledilmiş, mushaflarda yazılmış, tilavetiyle ibadet edilen i'caz vasfı olan Kelâm-ı ilahîdir." Kur'an'ın kadim olan aslı, Levh-i Mahfuzdadır. Buradan dünya semasında Beytu'l-izze denilen bir makama toptan indirilmiş, .." Okuyucu meslekten değilse bu ifadeleri ne kadar anlar. Ya bunlar yerine daha anlaşılır kelime ve ifadeler kullanılsa, ya da bunların belli başlıları, meâl sonunda bir sözlükçe ile verilse idi.

3-) Açıklamaları bakımından değerlendirdiğimizde şu hususlar göze çarpmaktadır:

Bu meâlde, başka birçok meâle göre oldukça fazla açıklama var ve bu olması gereken bir şeydir. Meâlleri siyah, açıklamaları ise kiremit kırmızısı renkle dizerek, meâl ile açıklamayı ilk anda ayırt etme imkânı verilmiş olması güzel bir özelliktir. Bununla birlikte bazı hususların yeniden düşünülmesi gerektiği kanaatindeyim. Meselâ ayetler arasındaki irtibatı tam sağlamak için, Bakara Sûresi başında elif-lam mim'den sonraki açıklamanın son kısmı, iki ayet arasında olmalı; en sondaki açıklama paragrafı da başa alınmalı ve kiremit rengi olmalı.

Zaman zaman ayet aralarına giren açıklamalar ayetler arasındaki bağı koparıyor gibi... Meselâ Bakara 4. ve 5. ayetin arası gibi. Acaba bu gibi yerlerde açıklamayı ya dipnota alsak, ya da ayetler arası bağlantıyı sağlayacak tarzda yapsak. Meselâ Bakara 14. ayetin açıklaması dipnotta olsa 15. ayetle irtibat daha iyi gözükür.

Açıklama kısmında bazen ilgili diğer ayet numaraları veriliyor, ama o ayetlerin özü de kısaca hemen orada yazılsa, daha iyi olacak, meselâ Bakara, 65.ayetin sonunda...

4-) Kağıdı ve sayfa düzeni bakımından da şunları görürüz:

Bir sayfa Kur'an bir sayfa meâl şeklinde, alışılmış meâllerden daha fazla yer kullanılmış, böylece her iki metnin de daha büyük puntolarla rahat okunmasının sağlanmış olması, takdire şayan bir yenilik. Bu, kaliteli ve ince bir kağıt kullanılmak sûretiyle meâlin kalın bir cilt olmasını engellemiş. Yayıncılar için ek bir maliyet getirmesi hesaba katılmazsa ki katılmamalıdır bu güzel bir usuldür.

Birden fazla cümle veya cümlecik ihtiva eden ayetlerde, dikkat çekmek için göze de hitap etmek düşüncesiyle, o cümleleri ayrı paragraflar hâlinde dizilerek, vurgulanan anlamlar daha belirgin hâle getirilmeye çalışılmış. Fakat bu tarz, bence alışmamış okuyucu için yanıltıcı oluyor.

Meâl sayfalarındaki güller güzel bir görüntü vermekle birlikte, bunların yerleri bazen yer darlığından dolayı kısa geçilen yahut hiç verilmeyen açıklamalar için kullanılarak daha verimli kullanılabilir.

Bu genel tanıtma ve değerlendirmeden sonra bu meâli, bir örnek olmak üzere daha çok Bakara Sûresi kısmı çerçevesinde tenkit edeceğim. Bu tenkitlerin bana göre olduğunu, bazılarında yanlış olabileceğimi şimdiden kabul etmeliyim. Çünkü tenkit etmek ve kusur bulmak çok kolay. Ama tenkit edilen işin değerini, ona harcanan dikkat mesaiyi aynı kolaylıkla inkâr etmek insafsızlıktır. Çünkü münekkî aynı işi yapmaya kalksa, belki de on misli hata yapacak. Ayrıca tenkitlerin çoğunun izafî, dayanaksız ve isabetsiz olma ihtimali göz ardı edilmemeli.

Şimdi Bakara Sûresi üzerinden meâli dikkatimizi çeken ayetler açısından ele alacak olursak:

***Bakara, 6. ayetin "İnkâra sapanlardan burada maksat, Ebu Cehil, Ebu Leheb gibi imana gelmeyeceklerini Allah'ın bildiği muayyen kâfirlerdir. Bütün kâfirler değildir." (s.2) şeklindeki açıklaması yanlış anlaşılabilir. 7. ayetle irtibatı gösterilerek, mesele iki ayet birleştirilip, "Burada sözü edilenler, inatla ve körü körüne bir saplantı ile inkârı benimsemiş olup, yanlışlığını anlasa da, bu yolundan dönmeyecek olanlardır. Kalp ve gözlerinin mühürlenmesi de, ısrarla yanlış yol edinmeleri sebebiyle ilâhî ceza olarak verilmiştir..." gibi bir açıklama yapılsaydı daha iyi olur ve bazı zihinlerde doğacak sorulara meydan verilmemiş olurdu.

*** Bakara, 16: "Hidayeti alacaklarına, dalâlete müşteri olurlar." (bil-hüdâ) şeklinde tercüme doğru değil.

*** Bakara, 20: "karanlık çökünce.." yerine doğrusu -yani metne uygun olanı, "şimşek gizlenerek ortalığı karartınca.." şeklinde olmalı (Alûsi, 1/170). Bu meâl, "Güneş batınca.." gibi bir anlama gelir; halbuki burada söz edilen, şimşegın kaybolması ile ilgili bir durum..

*** Bakara, 23: "iddianızda haklı iseniz." yerine ".....doğru iseniz" veya "samimî

iseniz.." olmalı. Çünkü haklılık ile doğruluk aynı şey değil, biraz farklı; yanlış anlaşılabilir. Meâlin daha çok halk için olduğu düşünülürse, ayetin açıklaması, Kur'an'ın bu yönünü fazla tanıtıcı değil.

*** Bakara, 25: "salih amel işleyenler" tabirinin, hemen hemen meâlin her yerinde, "makbul ve güzel işler yapanlar.." şeklinde tercüme edilmesi, yanlış anlaşılabilir. Belki parantez içinde (dinen, yahut Allah nazarında) makbul ve güzel işler.." denilse daha isabetli olur. Aksi takdirde yanlış manalara çekilebilir ve izafiliklere kurban edilir. Ayrıca ayetin açıklama kısmındaki "erkekler için hanımlar, hanımlar için kocalar var." ifadesi tehlikeli.. Her ne kadar Elmalılı'dan alınmış (1/276) ise de..

*** Bakara, 29: "göğ" yerine "yukarıya" denmesi, sanki Allah için bir yukarı, yani bir yön varmış zannını verebilir. Bu ayetin açıklamasının sonunda yer alan ayet meâlinde geçen "en yakın gök" (mülk,4) yerine "dünya seması" denmesi de yanlış. Bu yanlış, Mülk sûresinde düzeltilmiş.

*** Bakara, 37: "onlara göre tevbe etti." yahut "o kelimeleri kullanarak tevbe etti" yerine "onlara göre hareket etti" şeklindeki meâl hatalı gibi görünüyor, siyak-sibaka da uymuyor.

*** Bakara, 45'in açıklamasında sebep-i nüzul ile ilgili kaidenin hatırlatılması gereksiz. Çünkü bu ayetlerin belli bir sebep-i nüzulu ve bu kaideyi hatırlatmayı gerektiren bir durumu yok.

*** Bakara, 51: "Kırk gecelik bir süre ayırmıştık" şeklindeki tercüme metne uygun değil, net anlaşılmaz gibi.. Keza buradaki "zalimler idiniz.." yerine "kendi öz canlarınızı kıymıştınız.." denilmesi de pek isabetli ve doğru görülüyor.

*** Bakara, 59: "sözü değiştirdiler.." yerine, "(söylemeleri emredilen) sözü değiştirdiler.." şeklinde olsa, daha açık olur.

*** Bakara, 61: "O hâlde" yerine "dolayısıyla.." denilmesi Türkçe açısından daha uyumlu olurdu. Keza "vererek.." yerine "vazgeçerek.." denilse, "pekala.." yerine, "öyle ise.." denilse daha iyi olurdu.

*** Bakara, 63: "onda olanı zikredin" yerine, "..muhtevasını iyice inceleyip ders alın.." denilmesi ayetin metni açısından pek isabetli gibi görünmüyor.

*** Bakara, 67: "Ay! Sen bizimle alay mı ediyorsun?" şeklinde bir tercüme pek oturaklı değil. Çünkü bugünkü kullanımda hafifmeşrep erkekleri çağırıyor. Keza "öyle cahillere katılmaktan.." yerine meselâ "cahiller gibi davranmaktan.." denmeliydi.

*** Bakara, 68: "onun ne olduğunu bize açıklasın." yerine, "nasıl bir şey olduğunu" denilse, Türkçe açısından daha iyi olur.

*** Bakara, 72: "suçu üzerinizden atmıştınız.." yerine "suçu birbirinize atmıştınız.." denilse, kullanılan fiil kalıbı açısından daha uygun olurdu (Alusî, 1/293)

*** Bakara, 82 : "iman edip makbul ve güzel işler yapanlar ise, işte onlar da cen-

netliktir." şeklinde bir meâl Türkçe'ye pek uygun değil. "makbul ve güzel işler" ile ilgili itirazımız daha önce geçti. ".. ise, işte onlar" yerine "..e gelince, işte onlar.." şekli daha uygun olurdu.

*** Bakara, 83: "İsrail oğulları" yerine daha önce "İsrailin evlatları.." denilmişti. Aynı ifadeler her yerde aynı şekilde tercüme edilse daha mı iyi olurdu acaba..

*** Bakara, 89: "o sebeple.." yerine, "Bu sebeple.." yahut "dolayısıyla.." denilse daha iyi olurdu.

*** Bakara, 90: "Ne kötü o, karşılığında kendilerini sattıkları şey ki, Allah'ın kullarından istediği birine kendi lütfundan vahiy indirmesini kıskanarak, Allah ne indirdiyse hepsini inkâr ettiler...." şeklinde bir bağlantı çok açık ve net değil: "..inkâr etmek sûretiyle karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötü..." şeklinde veya benzer bir şekilde meâl, metne daha uygun olurdu.

*** Bakara, 93: "Bir zaman .. diye.. sizden kesin söz aldık. Onlar.. dediler." Bu meâl okuyucuyu şaşırtır. Bunun yerine, "Sizin atalarınızdan söz aldık... O atalarınız..dediler" olsa, daha iyi olur. Sonunda da parantez içinde, (halbuki gerçek iman, sahibine böyle şeyler yapmasına izin vermez..) gibi bir cümle ilave edilse, anlam netleşir.

*** Bakara, 94-95'in açıklamasında, yahudilerin "seçkin ırk" inancına işaret ediliyordu daha iyi ve net olurdu.

*** Bakara 97'ye, öncesi ile irtibatı sağlayacak ve niçin Cebrail (a.s.)e düşman olduklarına işaret edecek bir açıklama ile geçilseydi..

*** Bakara, 100: "hatta onların çoğu inanmazlar." yerine "onların ekserisi ahit tanımaz imansızlardır." ifadesi, ayetin metnine pek uymuyor..

*** Bakara, 101: "kendilerine verilen Tevrat.." değil, yanlarında olan Tevrat... olmalı. Arada büyük fark var.

*** Bakara, 102: Ayetin meâli bir bütün olarak kopuk-kopuk; zor anlaşılır cümleler hâlinde. Hem kendi arasında, hem de önceki ayetle bağlantıları kurulsa idi, daha açık ve anlaşılır olurdu.

*** Bakara, 103-104: İlkinde ilave açıklama ayet içinde parantezsiz; ikincisinde parantez içinde verilmiş. Bence bu gibi yerlerde hep parantez içinde verilse daha iyi olurdu.

*** Bakara, 107: Türkçe açısından "ne.., ne de ...yoktur" yerine, "vardır." olmalı

*** Bakara, 108: "Yoksa siz daha önce Musa'dan istendiği gibi Resulünüzden de olur olmaz şeyler istemek, onu sorguya çekmek mi istiyorsunuz?" şeklinde verilen meâlde "onu sorguya çekmek mi istiyorsunuz?" kısmı tefsiri bir ilave olarak tekrarlanmış. Fakat ayete uymuyor. Bir şey istemek ile sorguya çekmek çok ayrı şeyler.

*** Bakara, 112: "...Onlar ne korkuya maruz kalacak ve ne de üzüntü duyacaklardır." deniliyor, "korkuya maruz kalmak" Türkçe açısından hatalı.

*** Bakara, 113: "Yahudiler: "Hristiyanlar hakikî bir din üzere değil." Hristiyanlar ise "Yahudiler hakikî bir din üzere değil" dediler. Hâlbuki her iki topluluk da kitabı (Tevrat ve İncil'i) okumaktalar." Bu ayette bunun ne demek olduğu hususunda bir açıklama olmalıydı.

*** Bakara, 124: "...Rabbi kendisine: "Seni insanlara başkan(İmam) yapacağım" dedi. İbrahim: "Ya Rabbî, neslimden de başkan çıkar" deyince, Allah: "Zalimler ahdi-me (nübüvvete) nail olamazlar" buyurdu." Her ne kadar "imamet" başkanlık ise de, daha ziyade dini bir başkanlıktır. Nitekim ayetin devamında da, bunun peygamberlik olduğuna işaret edilmiştir. Dolayısıyla okuyucu bunu dünyevî bir iktidar sanır ki bu yanlış olur.

*** Bakara, 128: "Ey bizim Yüce Rabbimiz! Bizi, yalnız Sana boyun eğen müslüman kıl." yerine "...iki müslüman kıl." olmalıydı.

*** Bakara, 129: "Ey bizim Rabbimiz! Onların içinden öyle bir resul gönder ki; Kendilerine Senin ayetlerini okusun, onlara kitabı ve hikmeti öğretsin Ve onları tertemiz kılsın. Muhakkak ki azîz sensin, hakîm sensin! (Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibisin!)" ayetinin açıklama kısmında "Hz. İbrahim (a.s.)'a bu duayı yaptıran Cenab-ı Allah, Hz. Muhammed (a.s.)'ı yaratıp Peygamber yapmakla onu kabul etmiştir. Vermek isteyince, istemeyi ilham etmiştir." denilmiş. Fakat bu açıklama net değil.

*** Bakara, 138: "Siz Allah'ın verdiği rengi alınız." şeklindeki meâl, hem tartışmaya açık, hem de açık değil, ne anlama geldiği açıklanmalı...

*** Bakara, 142: Ayetin açıklamasında, geçen "Beytül-Makdis" ve "Beytül-Haram" yerine veya parantez içinde Kudüs ve Mekke denilseydi. Çünkü maalesef bunları bilmeyen insanımız çok.

*** Bakara, 144: "Elbette ilahî buyruğu bekleyerek yüzünün semada aranıp durduğunu görüyoruz." şeklindeki meâlde "yüzünün semada aranıp durduğunu" ifadesi Türkçe açısından çok isabetli değil.

*** Bakara, 148: "Herkesin yöneldiği bir cihet vardır" yerine "kible vardır." veya "bir yön var." olsa daha iyi olur.

*** Bakara, 149, 150: "Her nereden yola çıkarsan çık, sen yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir.." ifadesi yanlış anlaşılabilir. Parantez içinde "namaz kılarken" ilavesi yapılırsa iyi olur. Çünkü belki bazı insanlar bunu, yolculuk esnasında yüzlerin hep Mekke'ye yönelik olması gerekir gibi bir anlam verebilirler.

*** Bakara, 164: "gece ile gündüzün sürelerinin değişmesinde nice deliller vardır." ayeti, Arapça açısından "birbirinin yerine geçmesinde..veya bir biri ardınca gelişinde... nice deliller vardır" şeklinde olmalıydı. Çünkü "ihtilaf", esas olarak, birbirine halef olma anlamındadır. Bu kelimenin "muhtelif olma" anlamından hareketle bu anlam da verilebilir, fakat bu kelimenin uzak anlamıdır. Belki parantez içinde bu anlama da işaret edilebilirdi.

*** Bakara, 166: "İşte önderler kendilerini izleyenlerden uzak durdular,..." Bu meâldeki "işte" ayetteki "iz" edatının anlamını pek net olarak aksettirmemiş.

*** Bakara, 170: "Biz babalarımızı ne durumda bulduysak ona uyarız" derler." şeklinde bir tercüme hatalı; bunun yerine "ne üzerinde, yahut hangi din üzerinde bulduysak." şeklinde olmalıydı. Çünkü burada "durum" kelimesi çok belirsiz ve burada söz konusu olan da ne "durum"da oldukları değil.

*** Bakara, 172: "...Eğer yalnız Allah'a ibadet ediyorsanız, şükrediniz." yerine, "Eğer gerçekten yalnız Allah'a ibadet ediyorsanız, şükrediniz." şeklinde olsaydı, daha güzel olurdu.

*** Bakara, 174: "Allah'ın indirdiği kitaptan bir şey gizleyip onu birkaç paraya satanlar var ya..." şeklindeki meâl tam olarak anlaşılıyor, netleştirilmeli, gerekiyorsa kısa bir açıklama ilave edilmeli.

*** Bakara, 176: "Böyle olacaktır." şeklindeki bağlantı, hemen önceki ayetin sonundaki "Bunlar ateşe karşı ne kadar da dayanıklı imişler!" cümlesi nazar-ı itibara alındığında net değil. Okuyucu "böyle olacak" ifadesine karşı "nasıl olacak" sorusunun cevabını bulamıyor.

*** Bakara, 178: "Ey iman edenler! Öldürülen kimseler hakkında size kısas farz kılındı. Hür hür ile, köle köle ile, dişi dişi ile kısas olunur Ama kim, maktulün velisi tarafından affedilirse kısas düşer. Bundan sonra, diyeti ona güzel bir şekilde ve tam olarak ödemek gerekir." yerine "Ey iman edenler! Öldürülen kimselerin hakkını almak için, size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, dişiye karşı dişi kısas olunur. Ama kim, maktulün velisi tarafından affedilirse kısas düşer. Artık bundan sonra, diyeti ona güzel bir şekilde ve tam olarak ödemek gerekir." gibi olsaydı, daha net olurdu.

*** Bakara, 185: "...Artık sizden kim Ramazan ayının hilalini görürse, o gün oruç tutsun." yerine "o gün oruca başlasın," yahut "o ayı oruçlu geçirsın" şeklinde olmalıydı. "o gün oruç tutsun." ifadesi, tek günlük bir oruç zannını veriyor.

*** Bakara, 187: "...Eşleriniz sizin elbiseleriniz, siz de eşlerinizin elbiselerisiniz." ifadesi net değil; ne demek istendiği kısaca açıklansaydı, yahut tercüme anlamı öne çıkaracak şekilde yapılısaydı. Hocamız bazen mefhumu öne çıkarıyor; bazen metne aşırı bağlı bir tercüme yapıyor. Birincisi daha isabetli gibi.. Bu ayette bu cümlede ve bundan sonra gelen "Allah nefsinize güvenemeyeceğinizi bildiği için yüzünüze bakıp, size bu lütufta bulundu. Artık bundan böyle onlara yaklaşıp Allah'ın sizin için takdir buyurduğu neslin arayışı içinde olun." cümlesinde metne bağlı tercüme, netliği bozuyor.

*** Bakara, 189: "...Evlere arka taraftan girmeniz fazilet değildir.." Burada anlamın tam ortaya çıkması için, ayetin sebab-i nüzulünden kısaca söz edilmeliydi.

*** Bakara, 190: "Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın." yerine "size karşı savaşanlarla Allah yolunda savaşın." şeklinde olmalıydı. Çünkü bu Türkçe'de, "sizinle beraber Allah yolunda savaşanların yanında siz de savaşın" gibi bir anlama gelebilir.

iyide "savaşanlarla -- savaşın" şeklindeki formülasyon da da "savaşanların yanında" şeklinde anlaşılabilir

*** Bakara, 191: "Fitne" kelimesini, "Dinden döndürmek için işkence yapmak," anlamı ile sınırlamak doğru mu, daha genel bir anlam gerekmez mi? Çünkü bazen menfaat teklifi ile de bu "fitne" olabilir.

"Savaşmak" anlamındaki "Kâtele" kelimesini, "sizi öldürmeye kalkışırlarsa" şeklinde tercüme etmek, pek isabetli değil.

*** Bakara, 193: "Bu işkence ortadan kalkıp din ve itaat yalnız Allah'a mahsus oluncaya kadar onlarla savaşın." Burada da, keza "fitne" kelimesi, 191. ayetteki gibi, "işkence" olarak tercüme edilmesi isabetli değil.

*** Bakara, 194: "Hürmetli ay, hürmetli aya bedeldir. Hürmetler karşılıklıdır." Bu ayetteki "hürmet-hürmetli" şeklindeki karşılıklar pek isabetli değil. Çünkü Haram ay tabiri belli bir tabir; her ne kadar "hürmetli" de bu anlam varsa da, netleştirilmesi lazım.

*** Bakara, 196: "...Bunlar, ailesi Mescid-i Haram'da oturmayanlar içindir." şeklindeki meâli okuyanlar, bazı insanların hep mescid-i haramda oturduğunu sanır.

*** Bakara, 203: "...Kim acele edip iki günde dönerse ona vebal yoktur. Kim geri kalırsa, günahlardan korunduğu takdirde, ona da vebal yok." ayetindeki, "acele etmek, dönmek ve geri kalmak" müphem kalıyor.

*** Bakara, 209: "...İyi bilin ki: Allah azîz ve hakîmdir (son derece güçlü ve onurlu, tam hüküm ve hikmet sahibidir)." şeklindeki meâlde Cenab-ı Allah için özellikle "onurlu" tabiri uygun düşmemiş.

*** Bakara, 210: "Şeytanın peşinden gidenler ne bekliyorlar? Onlar akılları sıra, buluttan gölgelikler içinde Allah'ın ve meleklerin gelip, haklarındaki hükmün verilmesini, işlerinin bitirilivermesini mi bekliyorlar." şeklindeki meâlde "akılları sıra" hem metinde yok, hem de ayetin anlamını çok değiştiriyor. Çünkü bundan sonra sözü "buluttan gölgelikler içinde geliş"in, söz konusu olamayacağı vehmini veriyor.

*** Bakara, 212: "Kâfirlere dünya hayatı süslü gösterildi; Bu yüzden iman edenlerle eğlenirler." şeklindeki tercümede iki cümle arasındaki bağlantı isabetli mi, çünkü burada fa-i takibiyye veya benzer bir şey yok.

*** Bakara, 215: "...De ki: İnfak edeceğiniz mal anne baba, akrabalar, yetimler, yoksullar ve yolda kalmış gariplere gidecektir." yerine, "...verilmelidir" gibi bir ifade olsa daha doğru olurdu.

*** Bakara, 217: "Sana hürmetli ayı ve bu ayda savaşmanın hükmünü sorarlar." Daha önce de geçti, bu "hürmetli ay" Türkçe'de pek anlaşılır değil, ya meşhur şekli ile "haram ay", veya "saygı gösterilmesi gereken, yani savaş ve benzeri işlerin askıya alınması gereken ay" gibi bir ifade olsaydı daha iyi olurdu.

Keza bu ayetteki "fitne" kelimesinin, "Dinden döndürmek için işkence" diye sınırlandırılması pek isabetli değil.

*** Bakara, 218: "Onlar ki iman ettiler, Sonra hicret ettiler... ve onlar ki ..İşte onlar Allah'ın rahmetini umarlar." Buradaki "onlar" zamiri, ilk nazarda sanki bir önceki

ayetteki cehennemliklere ait gibi geliyor. Dolayısıyla, bu yanlış önleyecek bir ifade şekli olmalı.

*** Bakara, 219: "...Bir de senden ne infak edeceklerini sorarlar. De ki: İhtiyacınızdan artanı harcayın." Burada "infak" kelimesi, hem infak etmek, hem de harcamak şeklinde tercüme edilmiş. Aynı ayet için aynı kelimeyi çok yanlış anlaşılabilir şekildedeki farklı tercüme hatalı. Ayrıca Türkçe'de infak ile harcama tamamen farklıdır.

*** Bakara, 225: "Allah sizi yeminlerinizdeki yanılmadan dolayı kınamaz, fakat kalplerinizle kastettiğiniz yeminlerden dolayı sorumlu tutar." Buradaki "kalplerinizle kastettiğiniz yeminler" ifadesi Türkçe açısından net değil.

*** Bakara, 226: "Eşlerine yaklaşmamaya yemin eden kocaların, dört ay bekleme hakkı vardır...Fakat dönmemeye kararlı ise, dört ay sonunda eşini serbest bırakmak zorundadır." Bunu bir hak olarak nitelemek doğru değil ve metne uygun bir tercüme değil. Ayrıca sanki bir esirlik var gibi kullanılan "serbest bırakmak" tabiri yerine "boşanmak" olmalı.

*** Bakara, 232: "Ey kocalar! Eşlerinizi boşayıp da onlar da iddetlerini tamamladıklarında, kendi aralarında meşru sûrette anlaşmaları durumunda, kocaları ile tekrar nikahlanmaları hususunda onlara baskı yapmayın. Sizden Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere bununla öğüt verilir." Bu meâlde, sanki hanımlarını boşayanlar ile yeniden nikahlanmak üzere aralarında anlaşacak olanlar başka başka gibi ki bu yanlış bir izlenimdir. Ayrıca ayetin sonu, "bu ayetlerle öğüt verilir." şeklinde olsaydı daha net olurdu.

*** Bakara, 233: "...Kendilerine vereceğiniz ücreti münasip tarzda ödemek şartı ile, bunda da size vebal yoktur. Bununla beraber Allah'a karşı gelmekten sakının.." Bu ayette "Bununla beraber.." diye sağlanacak bir bağlantı yok; ayrıca bu bağlantı yanlış bir anlamı da beraberinde getiriyor.

*** Bakara, 234: "Sizden eşlerini geride bırakarak vefat edenlerin eşlerinin, evlenbilmek için dört ay on gün iddet beklemeleri gerekir." Burada "eşlerinin" yerine "hanımlarının" denilse daha uygun ve net olurdu.

*** Bakara, 238: "...salât-ı vustaya dikkat edin.." ifadesine bağlı olarak yapılan "Fakat Kur'an, müphem bırakmakla, bütün namazlara dikkatle devam teşvik etmek istemiştir." şeklindeki açıklama da, birçok insanımız için yeni bir açıklamaya muhtaç.

*** Bakara, 239: "...yaya veya binek üzerinde namaz kılın." Yaya namaz ne demek, kısaca açıklanmalı.

*** Bakara, 240: "...eşlerinin bir yıl süre ile evden çıkarılmayıp geçimlerinin sağlanmasını şart koşacak şekilde vasiyette bulunsunlar." Buradaki "şart koşacak şekilde.." ifadesi metne uygun değil ve anlamı bozan bir ilave.

*** Bakara, 241: "Boşanmış eşlere de münasip tarzda verilmesi gereken bir müt'a vardır ..." Buradaki "müt'a" ne demek? Meâlin genel havasına uymuyor. Çünkü bu, hedef kitlemizin bilemeyeceği bir şey.

*** Bakara, 245: "Kimdir o yiğit ki Allah'a güzelce ödünç verir." Buradaki Allah'a ödünç verme tabiri yanlış anlaşılabilir, kısaca veya bir ara cümle ile açıklansa iyi olurdu.

*** Bakara, 246: "Musa'dan sonra İsrail oğullarının önderlerine dikkat ettin mi?" Ayetteki "mele" tabirini "İsrail oğullarının önderleri" şeklinde tercüme çok isabetli değil.

*** Bakara, 250: "...Ya rabbena üstümüze gürül gürül sabır yağdır" meâlindeki, "Gürül gürül sabır yağdır" ifadesi Türkçe açısından kusurludur.

*** Bakara, 252: "...Sen elbette gönderilen resullerdensin." Buradaki "gönderilen" kelimesi gereksiz bir ilave...

*** Bakara, 253: "İşte şimdiye kadar zikrettiğimiz resullerden kimini kimine üstün kıldık." Bu ayette, "İşte bunlar" yerine "şimdiye kadar zikrettiğimiz resuller" denmesi pek isabetli değil ...

"Eğer Allah dileseydi, kendilerine açık delillerin gelmesine rağmen, onların, peşlerinden gelenler birbirleriyle savaşırmazlardı." cümlesi: "Eğer Allah dileseydi, onların, peşlerinden gelenler kendilerine açık delillerin gelmesine rağmen, birbirleriyle savaşırmazlardı." şeklinde olsaydı, daha iyi olurdu.

"Lakin ihtilafa düştüler de onlardan bir kısmı iman, bir kısmı ise inkâr etti." cümlesindeki "ise" fazla.

*** Bakara, 254: "... sizi rızıklandırdığımız şeylerden harcadın." Ayetteki "infak" tabirini "harcama" kelimesi ile tercüme etmek doğru değil.

*** Bakara, 258: "... İbrahim ona: "Benim Rabbim hayatı veren ve hayatı alandır" deyince O: "Ben de yaşatır ve öldürürüm" dedi." ayetindeki aynı ifade farklı tercüme edilmiş.

*** Bakara, 259: "... İşte yiyeceğine ve içeceğine bak henüz bozulmamış. Bir de merkebine bak! (Kemikleri nasıl birinden ayrılmış)." Ne demek istendiği açıklanmamıştı.

*** Bakara, 264: "... şiddetli bir yağmur olur olmaz." tabiri, Türkçe kullanım açısından hatalı.

*** Bakara, 267: "... Siz göz yummadan, içinize yatmaksızın almayacağınız bayağı şeyleri vermeye kalkmayın" ifadesi de Türkçe açısından pek uygun ve açık bir ifade değil.

*** Bakara, 270: "Harcadığınız her şeyi.." ifadesi "İnfak ettiğiniz her şeyi.." tam karşılamıyor, yanlış anlaşılabilir. Çünkü her harcama infak değildir.

*** Bakara, 275: "Faiz yiyenler (kıyamet günü mezarlarından) tıpkı şeytanın çarptığı kimsenin uykudan kalkışı gibi kalkarlar." ifadesi "Faiz yiyenler (kıyamet günü mezarlarından) tıpkı şeytanın çarptığı kimsenin uykudan kalkışı gibi kalkarlar." şeklinde olsaydı, bu olayın kıyamette olduğu net olarak anlaşılırdı.

*** Bakara, 283: "... "Şayet kiminiz kiminize itimad ederse," ifadesinde, "şayet" kelimesini, aynı anlama gelen "..ise" eki ile birlikte kullanmak hata; ayrıca "kiminiz kiminize" yerine "birbirinize.." denilse daha iyi olurdu.

Bir de son olarak Kur'an-ı Kerim'in son taraflarından enteresan bir örnek vermek istiyorum. Hocamızın Kureyş Sûresi'ne verdiği anlamı, hem Türkçe, hem Arapça açısından üzerinde dikkatlerinize sunuyorum:

"Bismillahirrahmanirrahîm, 1) Kureyş'in barış ve güven anlaşmalarından faydalanmalarını sağlamak için, 2) Kış ve yaz seferlerinde faydalandıkları anlaşmaların kadrini bilmiş olmak için, 3) Yalnız bu evin (Kabenin) rabbine ibadet etsinler. 4) Kendilerini açıktan kurtarıp doyuran, korkudan emin kılan Rablerine kulluk etsinler."

SONUÇ

Bu toplantının amacı; meâllerin Kur'an'ın anlamını Türkçe'ye ne derecede aktarma yeterliliği gösterdiğini, özellikle Türk dilinin yapı ve estetik imkânlarının bunlarda ne ölçüde kullanılabildiğini tespiti ve ortaya konacak eleştiri ve önerilerin daha sonraki çalışmalara yol gösterici olmasını sağlamaya çalışmaktır. Dolayısıyla bu çerçevede genelde meâllerle, özelde de hocamızın meâli ile söyleyeceğimiz özetle şudur:

Bence meâl yazarları, "Acaba bu kelime yahut cümle ne şekilde anlaşılabilir?" sorusunu sorarak ilerlemeli. Bir meâli, cemiyetin değişik kültür ve yaş guruplarına okutup, ayet ayet, ne anladıklarını sorsak ve verilen cevapları inceleysek. Zannediyorum ki çoğu zaman kastettiğimiz anlamlardan başka şeylerle yüz yüze geleceğiz. Elbette herkesin ve her kesimin aynı anda doğru anlayabileceği tercümelere ulaşamayacağız. Sayın Cündioğlu'nun, "Herkes hitab eden meâl olur mu? Bizce olmaz. Fakat ne yazık ki sayın Suat Yıldırım, çevirisinde herkese (!) hitab etmeye çalışmış ve açıklamalarını da adına herkes (!) denen bir kitle için yazmış. Herkes hitab eden açıklamalar, alt seviyeleri gözetmeyi gerektireceğinden, bu tür eserler, alt seviyelere hitab eden eserlerdir. Ben böyle bir yolu tercih ettiğim için Suat Yıldırım Hoca'yı kınıyor değilim; sadece, kendisini eserlerinden tanıdığım ciddî bir ilim adamının, herkes gibi eser vermek yolunu tercih etmiş olmasına hayıflanıyorum." (Yeni Şafak, 22.12.2002) demiş olsa bile, hiç olmazsa belli bir kültürdeki insanların az-çok müşterek anlayabileceği bir üslup ve ifade yakalamaya çalışsak; yahut toplumun farklı katmanları için ayrı ayrı meâller hazırlasak ve bunu empati yoluyla, yani kendimizi onların yerine koyarak yapmaya çalışsak.

Sayın Cündioğlu'nun yine bu meâlle ilgili olarak, "Ortaokul öğrencileri nazar-ı itibara alındığında bu tür açıklamalar lüzümsüz ve faydasız sayılmazsa da bu bilgileri bir meâlde değil, okul ansiklopedilerinde görmeyi tercih edecek insanların miktarı, sanırım hiç de az değildir. Keşke Kur'an okurları çocuk yerine konulmasaydı... Keşke okurlar ciddiye alınsalardı; ve keşke bundan çok daha fazlasına ihtiyaç duydukları unutulmasaydı..." (Yeni Şafak, 22.12.2002) şeklindeki değerlendirmesini makul bulmuyorum. Biz ve çevremiz, belli bir İslâmî kültür ve altyapıya sahip olduğumuz için, meâl-

leri daha kolay anlayabiliyor, ne demek istendiğini fark ediyoruz. Fakat yeni başlayan ve birçok şeyden haberi olmayan birisi için -ki toplumun büyük çoğunluğu için var sayılan alt yapının pek bir şey ifade etmediği düşünülürse- toplumun çoğu için, meâllerimizden ne anlaşılabilceği sorusu, her an mütercimın gözü önünde olmalı. Bu açıdan Türkçe'deki meâllerin büyük ekseriyetinin zaafı var. Bu açıdan hocamızın meâlinde de yanlış anlaşılabilcek ifadeler ve üslûplar var.

"Tercüme Babil kulesinde yolumuzu aydınlatan hırsız feneri..." Tercüme diller, dinler, farklı hayat tarzlar_ ve kültürler arasında bir iletişim vasıtası, medeniyetler ve asırlar arasında bir köprü... Fakat kolay bir iş değil. Tercüme, dili iyi kavramakla mümkündür. Dilde meydana gelen normal ve anormal değişmeler ve yozlaşmalar dikkate alınır, mütercimın işinin çok zor olduğunu söylemeliyiz. Tercüme ederken ne kadar gayret sarf edilirse edilsin, bilgi, anlam, üslûp ve estetik yitimim engellemek imkânsız olmaktadır. Dolayısıyla ciddî mütercimleri, bir taraftan eleştirirken bir taraftan da, "Allah yardımcınız olsun." diyoruz.

BİBLİYOGRAFYA :

- 1- Kur'an-ı Hakım ve Açıklamalı Meâli, Prof. Dr. Suat Yıldırım, 1. baskı, Feza Gazetecilik, (Zaman Gazetesi), İstanbul 1998.
- 2- Kur'an-ı Hakım ve Açıklamalı Meâli, Prof. Dr. Suat Yıldırım, 2. baskı, Işık Yayınları, İstanbul 2002.
- 3- "Açıklamalı Meâl" hakkında zarûri açıklama (I-IV), Dücane Cündioğlu, 21 Aralık 2002 Cumartesi, 22 Aralık 2002 Pazar, 28 Aralık 2002, Cumartesi, 29 Aralık 2002 Pazar, Yeni Şafak Gazetesi, İstanbul.